

*Монахиња Нектарија,
манасџир Жича*

ПОУКЕ САВРЕМЕНИХ ОТАЦА НАМЕЊЕНЕ ЖЕНСКОМ МОНАШТВУ

Преосвећени архијереји, високопреподобни игумани, високопреподобне игуманије и преподобне монахиње, браћо и сестре,

Најпре, благодаримо домаћину на гостопримству и организатору на прилици да, у име наше игуманије, мати Јелене, говоримо на тему *Поуке савремених оца намењене женском монашћву*. Наше излагање је, према жељи организатора овог монашког сабора, базирано на предавањима одржаним на *Међународном симпозиону о женском монашћву* који је, уз благослов блаженопочившег епископа жичког г. Хризостома, одржан у манастиру Жичи 2011. године.

Двадесет и пет предавача се бавило темама које бисмо могли да сврстамо у неколико категорија: историја женског монаштва, женско монаштво данас у православним земљама, духовно наслеђе и унутрашњи живот у женским манастирима, богослужбени живот у женским манастирима, допринос женског монаштва Цркви, као и правни оквири монашког живота. У овом излагању нећемо наводити све предаваче и теме, нити се бавити њима, већ ћемо се држати задате теме и пренети главне поуке намењене женском монашћву.

Будући да је женско монаштво у већој или мањој мери препуштено себи, симпосион одржан у манастиру Жичи 2011. године имао је за циљ да се у оквиру почетка прославе осамстогодишњице постојања манастира Жиче окупе *душе којима је Христос све* и да се колико-толико помогне женским манастирима у решавању бројних недоумица. Да додамо једну изреку старца Емилијана: „Тешко нама ако не би постојали манастири, јер би то значило да не постоје душе којима је Христос све.“

Једно од честих питања у то време било је и зашто се симпосион односио само на женско монаштво, будући да нема суштинске разлике између природе живота монахиње и монаха. Као најбољи одговор може да послужи мисао изречена током одржаних предавања: женско монаштво не тражи да буде изједначено или равноправно са мушким, већ тражи подршку и разумевање.

Чињеница је и да је симпосион имао много више одјека и утицаја на Руску него на Српску Православну Цркву. У Русији је послужио као модел за слична окупљања која су имала за циљ да дају свој допринос у писању Уредбе за унутрашњи и спољашњи манастирски живот. Наиме, имали смо прилике да, по позиву, присуствујемо једном таквом симпосиону у Лаври Светог Сергија у Руској Федерацији на коме су игуманије синодској комисији износиле своје мишљење о предложеној, и њима достављеној, Уредби за унутрашњи и спољашњи манастирски живот.

Симпосион је, између осталог, показао и колики су значај и снага међусобне повезаности и јединствености предања монашког живота у нашим помесним Црквама, о чему су посебно говорили Његова светост патријарх српски г.г. Порфирије и блаженопочивши митрополит црногорско-приморски г.г. Амфилохије.

Патријарх српски г.г. Порфирије, који је био у организационом одбору симпозиона, закључио је тада да је, независно од онога што смо имали прилику да кажемо и да чујемо, много важнији био доживљај сусрета и јединства. И не само јединства проблема, него искуство саборности цркве Христове које смо сви осетили. Искуство да нема Грка и варварина, да нема мушког и женског, него да је један Христос, а да смо сви ми међусобно браћа, односно удови једног те истог тела.

Митрополит Амфилохије је такође нагласио да је за унапређење монашког живота у нашој помесној Цркви значајно управо све веће прожимање и преношење монашких искустава из других помесних Цркава. Закључио је да је симпозион одржан у манастиру Жичи плод једног таквог заједништва, којим се, по његовим речима, „обнавља саборност Цркве Христове и сазнање наше заједничке одговорности у сведочењу Царства небеског и имена Христовог у савременом свету“.

Да увек треба ићи за великим људима, за личностима, за игуманима, духовницима, игуманијама, али увек гледати Христа и служити Христу, а људима одавати част и поштовање истакао је блаженопочивши епископ захумско-херцеговачки г.г. Атанасије (Јевтић). По његовим речима, монаштво је идеје за Христом, добровољно, слободно мучеништво савести.

Напомињемо да је владика Атанасије годину дана боравио у Манастиру Жичи. Без претеривања можемо рећи да је свакодневно говорио о пажњи и наглашавао да је пажња пола човека, а истицао је и неопходност стражења над помислима и страстима. Говорио је и да разуме какви смо заиста по нашим спонтаним реакцијама, када немамо времена да се сакријемо иза сопствене маске. Говорио је и да демон лови човека у мутном. Желео је да каже да

уколико се одмах не смиримо у неком искушењу, демон нас уводи у друго, затим у треће искушење и тако редом. Када смо га једном приликом упитали ко је прави монах, одговорио нам је причом о сусрету са неким непознатим калуђером на Светој Гори. Старац му се изненада приближио и упитао: „Гори ли љубав Христова у срцу твоме?“ Е, то је прави монах, био је одговор.

Епископ Атанасије се у свом предавању на симпозиону у манастиру Жичи посебно осврнуо на однос Светог Николаја жичког према монахињама. Владика Николај се чак и из свог заточеништва обраћа монахињама кроз три свеске које су остале иза њега. У свескама наводи поучне примере и поуке монахињама – највише из Служби и Житија светих, док се кроз десет беседа са пуно бриге и топлине обраћа монахињама, које назива светим кћерима Христовим и својим.

Сигурно да ни до данас није довољно проучаван однос владике Николаја према монаштву уопште, а посебно женском. Епископ Атанасије у својој беседи наводи да је „владика Николај био живо ходеће оличење монаштва, живи ходећи манастир и свугде је то иза себе на делу показивао“. Да додамо да је имао жељу да неколико монахиња оде у Америку и да тамо развије монашки живот.

Рекли бисмо да је Свети владика Николај био одушевљен монашким позивом и да је много времена проводио бавећи се монаштвом. Задивљује чињеница да се много заузимао око правилног уређења унутрашњег живота у манастирима и то преносио на своје ученике. Зато не чуди да је за своју докторску дисертацију Свети Михаило Ђусић, жички монах у време владике Николаја, одабрао тему *Еванђелске основе монаштва*.

Мати Павла, игуманија Петропавловог манастира у Херцеговини у свом предавању о унутрашњем животу

монахиња наглашава значај послушности и наводи да је истинска послушност увек одговорна, а да истинске послушности нема без одсецања своје воље. Тако се и стиче благодат Божија, без које све тежње и жеље монахиње, ма како оне биле снажне и непоколебљиве, не би могле опстати нити донети духовне плодове.

Постављање доброг почетка, кроз покајање и одвајање од света, предуслов је за постављање доброг темеља монашког живота. Контакти са светом су нешто што монахиња треба да избегава. Монахиње проучавају, живе и воле све што се тиче вере и догмата. Избегавају дух раздора и немира који нарушава сваку могућност духовнога живота. У манастир немир често уносе информације које долазе из спољног света. Направићемо овде једну дигресију и навести да старац Емилијан, тумачећи поуке Светог Исаије, наводи да монах који дозволи да му други говори о световним стварима, постаје нужник. Старац Емилијан похваљује овакво поређење и заиста то сматра најсликовитијим објашњењем.

Монахиња би требало да се клони природних привлачности, да не би била поробљена том лепотом. Бог нам даје благодатне дарове, али је потребно да и сами живимо врлинским животом, да се боримо против страсти.

Наводи и да је главно занимање монахиња умно-срдачна молитва, келијно правило и богослужбени живот. Сав живот монахиња креће се око Христа, а света литургија јесте срце нашег организма.

Да је учешће у богослужењу изнад сваког личног подвига монаха, навео је епископ рашко-призренски г.г. Теодосије и додао да причешћем Светим Тајнама потврђујемо своју упућеност једни на друге и заједницу у Христу и живо исповедамо да само на тај начин истински постојимо као личности. Литургијски поредак преноси се на све друге аспекте монашког живота.

Теме којима је на симпосиону у Жичи посвећена посебна пажња биле су личност игуманије, личност духовника и улога надлежног епископа.

У оквиру ових тема, архимандрит Јелисеј, игуман манастира Симонопетра на Светој Гори, бавио се духовним завештањем преподобних стараца Емилијана и Јеронима.

Наводи да су и старац Емилијан и старац Јероним својим примером надањивали многе. Старац Емилијан се са великом љубављу обраћао онима који су желели монашки живот. Забележена је његова мисао: „Остајемо задивљени пред племенитошћу душе која се одриче света и тражи Господа и вапи ка Њему.“ Посебно је подупирао здање женског монаштва.

Старац Емилијан издваја оно што је најважније за функционисање и развој женског манастира.

Наводи важност постојања старца, као и то да постоји покровитељство над женским манастиром од стране мушког манастира. Затим, наводи потребу за самосталном унутрашњом управом. Посебну важност даје личности игуманије, и на крају наглашава као неопходно да се изграђује подвижнички дух и води трезвеноумни живот. Не мањи значај даје потреби да се сестринство подучава, да постоји жива реч и правилно руковођење.

Кренимо редом. Старац Емилијан је много пута наглашавао да је добро да женски манастири пронађу покровитељство мушког манастира. У том случају, женски манастири никада не би били ускраћени за духовника, свештенослужитеља и уопште, заштиту.

Сведоци смо да се у многим нашим женским манастирима литургија служи само недељом и празником, док се остала богослужења врше без присуства свештеника. Рекли бисмо да је то парадокс и озбиљан проблем. У монашким сестринствима, окупљеним искључиво ради

служења Господу, у којима је, поред личног келијног правила, окосница манастира свакодневно богослужење, богослужбени живот је сведен на минимум, рекли бисмо – на живот једне парохијске заједнице.

Важно је приметити да многе монашке обитељи у Грчкој уживају духовно очинство светогорских отаца, уз благослов месних епископа, и да духовно напредују.

У случају нашег манастира, манастира Жиче, захваљујући разумевању блаженопочившег епископа Стефана, игуман манастира Ковиља, садашњи патријарх српски г.г. Порфирије, више од две деценије био је духовник манастира, а плодови његовог рада заиста су били видљиви.

Потреба за самосталном унутрашњом управом

Манастир има лични карактер, независну, унутрашњу управу, али монашке и канонске основе чува неизмењеним. Постојање типика је веома важно, с тим да типик не може да буде исти за сваки манастир. Сваки манастир је једна породица која се разликује од других. Оно што обитељ живи, то представља типик.

Доказано је да ниједан манастир није доживео процват без самосталне управе и аутономије. Старац бележи да тамо где се аутономија изгуби, брзо се гаси монашки живот. Наравно да је било и да постоје скретања. Међутим, скретање не значи укидање установа. Чак и на Светој Гори постоје скретања и погрешке, али се уређење не мења. Зато је Црква на различите начине и потпомагала ставропигијални систем, најпре да би се избегла злоупотреба од стране владара, а касније да би се манастир заштитио од самовоље епископа. Тиме се штитило и исправно тумачење и дух васељенских сабора.

Личност игуманије

Игуманија је духовна мајка сестринства. Све што важи за игумана мушког манастира, важи и за игуманију женског манастира која стоји на месту Христовом. Говорећи о месту старца и игуманије у женском манастиру, архимандрит Емилијан јасно каже да у једном манастиру не могу да постоје две личности, јер то доводи до двовлашћа. Женски манастир има само једну личност – игуманију, која чува једноначалије, једновлашће и има ауторитет Оца Небеског и сагласност свих удова.

Највећу потребу за духовником има управо игуманија, како би могла исправно да руководи душе. И ако духовник и игуманија живе по Богу и истог су духа, тада и манастир живи по Богу. И оно што је најважније: благослов духовника и игуманије је сила која одржава монашку обитељ. Овом синергијом изграђује се манастир.

Подвижнички дух и трезвеноумни живот

У манастиру се наглашава, заједно са послушношћу и манастирским послушањем, проучавање подвижничких подвига светитеља, богослужбени живот, често причешћивање и настављање заједничарења с Богом у келији – поучавањем, молитвом и ћутањем.

Следећи, веома потребни елемент за функционисање манастира јесте обраћање игуманије на сабрањима сестринства и повремено обраћање духовника манастира. Ако се једна заједница не поучава, она не може да напредује. Душа која се не просвећује речју Божијом ће увенути. Нема значаја какав је духовник или игуманија, уме ли добро да говори или не. Обраћање многима

или разговор насамом, молитва, савет, похвала, помажу души и припремају је, како би Бог могао да јој се обраћа. У нашем манастиру од посебне важности била су обраћања блаженопочившег патријарха г.г. Павла у периоду од 1993. до 2000. године. Једна од важних тема била је тема поста и причешћа, док је и за све остале недоумице давао јасне смернице. Ту улогу на сабрањима наставио је патријарх српски г.г. Порфирије, све до 2015. године.

Наравно, осим сабрања, треба узети у обзир сваку душу, њену прошлост, њену садашњост, све оно што је заокупља, како би се потпомогао лични развој монахиње.

Игуманија критског Манастира Хрисопиги, мати Теоксенија, одржала је предавање на тему *Игуманија као духовна мајка*. Као и остали предавачи на симпозиону, нагласила је још једном да је у женском манастиру игуманија на месту Христовом. То је личност која је прихваћена од свих. Она даје пример својим животом, трудећи се да буде узор и правило живота. Позвана је да надахњује и подучава послушности, да буде узор девственог етоса и пријатељ душа.

Игуманија је позвана да као мајка воли сестре, да их са љубављу саветује и да трпи њихове слабости. Свети Пахомије, оснивач општежитељног монаштва, саветовао је настојатеље да носе свој крст са већом спремношћу од других.

Василије Велики наглашава да игуманија манастира не треба да чини само оно што је сестрама угодно, нити да попусти њиховим хтењима у тежњи да стекне њихову наклоност, јер ће она одговорати Богу за све што није добро у манастирској заједници. Истовремено, требало би да гради мостове општења између чланова сестринства.

Свети Нектарије наглашава да настојатељица једног манастира не живи за себе, него за своје сестринство, а живећи за сестринство живи и за Бога.

Чувени старац, Свети Порфирије Кавсокаливит говорио је да игуманија треба да разуме срце сваке сестре и да се моли за њу. Да би неко могао да прихвати друге и да другима руководи, да слуша њихове помисли, сам треба да је свет. Наглашавао је да је за руковођење сестринством потребно расуђивање. Неопходни су и савети, кротост, љубав. За приступање души сматрао је да је превасходно нужно да постоји поверење, како би сестра осећала сигурност и безбедност да обелодани своје помисли и грешке, а да не осећа страх и опасност од одбацивања. Говорио је да када игуманија осећа истинско страдање и бол због тешкоћа и борбе сестара, онда започиње излечење. Сматрао је да је тајна молитва игуманије за сваку од сестара веома важна и говорио да тај покрет молитве сједињује и облагодањује цело сестринство. Подстицао је игуманије које су се бринуле због грешака својих послушница, да у часу искушења и тешкоћа мало говоре и да призивају душе на нови подвиг и покушај. Карактеристично је говорио да сам треба да прођеш кроз послушност да би могао да се ставиш на место онога кога позиваш да тебе слуша.

Старац Порфирије је наглашавао да радост и слобода дају снагу души да напредује у монашком животу. Монахиња треба да се бори, али без присиле, већ добровољно и са радошћу.

Преподобни старац Порфирије је сматрао да је подједнако важно постићи равнотежу у телесном функционисању и равнотежу у души. Често је саветовао игуманије да пазе на влагу у местима у којима живе, да воде рачуна о грејању, исхрани и здрављу сестара. Сматрао је да је неопходно да се сестре крећу и бринуло га је када игуманије не би

схватале колико је то важно. Даром којим га је Бог обдарио, видео је да замена послушања од рукодеља до бављења у природи чини да сестре буду радосније и оптимистичније.

Будући да монахиња не може дати опроштај грехова, свето предање је једнодушно у истицању потребе за присуством духовника, исповедника у оквиру женског манастира, навео је у свом предавању архимандрит Илија Раго, духовник женског манастира Преображења Господњег у Француској. Због тога се духовно очинство најчешће доводи у везу са исповешћу. Међутим, највећу потребу за духовником има управо игуманија, духовна мајка.

Постављају се питања: кога би сестре првенствено требало да слушају, коме би требало да откривају своје помисли? Какав је однос између, с једне стране исповедања свештенику, и са друге стране откривања помисли игуманији? Да ли постоје мисли или греси које монахиња треба да открије игуманији и оне које би требало да открије исповеднику? Или све исповеда обома?

Основно правило, које уколико се не поштује, за собом повлачи неспоразуме и честе духовне проблеме у заједници, јесте да у једном манастиру не могу да постоје два ауторитета. Духовник не сме ништа да предузима уколико га за то није задужила лично игуманија. Имамо пример где Свети Василије пита: када духовник да неку заповест сестрама, а то учини без знања игуманије, да ли она има право да се увреди? Он на то категорички одговара: И те како! А на питање да ли је примерено да духовник води духовне разговоре са неком од сестара без присуства игуманије, одговара како такво понашање није пажљиво према правилу да све треба обављати са пристојношћу и по утврђеном поретку. Дешава се да женски манастири пате, па се чак и угуше услед превише наглашене улоге духовника или свештенослужитеља.

Настојећи да очува духовни ауторитет игуманије, Свети Василије предвиђа могућност исповедања свештенику уз њено присуство. Уколико је она заиста духовна мајка монахиње и уколико монахиња гаји према њој неопходно поверење, поставља се питање да ли постоји ишта што би она могла од ње утајити. Уколико би то заиста био случај и уколико се за ту бољку не би нашао одговарајући лек, онда би се присуство те монахиње у том манастиру доводило у питање.

Исповест свештенику никако не замењује поверавање помисли духовној мајци. Такође, уколико монахиње редовно исповедају помисли код своје игуманије, није потребно да се често исповедају и код свога духовника.

Духовник би требало да остави довољно простора игуманији за остваривање само њој својственог односа са монахињама, што подразумева духовништво, као и организовање свакодневног живота у манастиру. Он мора бити у стању да понови Претечине речи: „Она треба да расте, а ја да се умањујем“¹.

Улога духовника се остварује у односу на игуманију уз коју се налази и у односу на монахиње које му се обраћају за исповест. Духовник је помоћник игуманије, њен сарадник, помаже јој у свему што она затражи, у правцу изградње сестринства у целини и сваке сестре понаособ. Шта год да је у питању, духовник ни у ком случају не би смео да постане онај ко доприноси продубљивању сукоба између игуманије и њених сестара. У свом пружању помоћи, духовник би требало да поведе рачуна да сам не преузме бригу о сестри која је у невољи јер уколико би преузео улогу игуманије, тиме би повећао јаз између њих две.

---

¹ Према: Јн. 3, 30.

Духовник помаже сестринству да очува подвижнички дух, као и исправну и здраву повученост у односу на свет и људе у свету.

Што се тиче монашког правила, засигурно није на духовнику да говори како би требало да изгледа монашко правило сестара и какво би требало да буде њихово духовно штиво.

Митрополит Атанасије лимасолски, са Кипра, на Симпозиону о женском монаштву у манастиру Жичи бавио се осетљивом темом *Епископ и женско монаштво*.

Дословно цитирамо његово обраћање:

„Монаштво представља славу и хвалу Христове цркве, и као такву треба и сваки епископ да га посматра.

Манастир не може да живи без љубави и благослова свог помесног епископа, али ни епископ не може да води миран и тих живот без послушности и љубави манастира своје епархије. Проблеми настају или због немања смирења или због непоштовања канонских одредаби.

Настојатељи манастира и монаси не треба да заборављају да су чеда Христове цркве под управом помесног епископа, али ни епископи не треба да забораве својство оца које имају у односу на своју децу монахе и да треба дискретно да се старају о тој својој благословеној деци која воде анђелски живот у материјалном телу и приморана су да имају своја правила и сопствене обрасце отачко-предањског монашког живота.

Игуманија женског манастира је духовна мати, водич и заступник сестринства, али то је стекла канонски кроз свештени чин од стране помесног епископа и оца помесне цркве. Због тога је епископ присутан у манастиру кроз личност игуманије коју је сестринство изабрало, али је он одобрио њен избор и устоличио је. Исто је и са

духовником, исповедником, кога епископ одређује на предлог сестринства.

Дакле, нити епископ треба да укида духовну власт манастира и меша се и када треба и када не треба у унутрашњи живот сестринстава, нити власт манастира треба да презире и поништава место епископа у њој.

Искуство је показало да где има љубави и смирења по угледу на Христа и расуђивања које из тога произилази, обе стране, и епископ и монаси чине велика духовна дела и пружају благословену и снажну духовну подршку народу Божијем“.

На крају, митрополит Атанасије завршава своју беседу речима: „Помолимо се за то да би деца слушала своје духовне родитеље, али и да духовни оци не огорчују своју децу ни страховладају њима, него да се о њима брину и подржавају их у свакодневной њиховој борби“.

Додали бисмо оно што у последње време често наглашава наш патријарх: „Ако је Христос на првом месту, све ће бити на свом месту.“

*

И за крај овог излагања издвојили смо савете светогораца који су оснивали манастире. Блаженопочивши старац Мојсије, бавећи се темом *Светогорски старци као ушемељивачи женској монаштва*, навео је да су многи светогорци оснивали манастире ван Свете Горе где су они били духовници. На овај начин дух Свете Горе се преносио широм Грчке, али и ван ње.

Не приличи да пре него што наставимо са поукама монахињама које смо чули на симпосиону о женском монаштву у Жичи, овде не поменемо и Светог старца Јефрема катунакијског, светогорца, подвижника послушности. У својим беседама често наводи да старац Јосиф Исихаста, велики молитвеник, велики тиховатељ, својој

духовној деци није на првом месту предао тиховање или умну молитву, већ послушност и општежиће. Наводи да старци могу да начине грешку, али ономе ко послуша, све ће изаћи на добро, неће изаћи на зло. Послушност никада не излази на зло зато што подражава Христа. Вршио си послушање², отићи ћеш у рај. Ниси извршио послушање, можеш да чиниш умну молитву, можеш да се причешћујеш, можеш да служиш, упућен си паклу. Тешке речи... И Адам, али и пророк Јелисеј и Гијезије, потврђују да Бог више воли послушност него остале врлине. Старац Јефрем је преко многих писама саветовао и монахиње. Веома су занимљиве његове беседе изговорене приликом пострига монаха или монахиња.

Дакле, светогорски старци саветују монахиње да увек чувају дате завете и да имају само један циљ – да угоде Богу и спасу душе. Не би требало да показују особењаштво, већ да негују међусобну љубав и да имају мир међу собом.

Манастирски типик треба да подстиче монахиње да воле службу Божију. Старци саветују монахиње да чувају девственост, да имају сећање на смрт, истинско смирење, умртвљење сопствених жеља, душевни мир, трпљење, неосуђивање, једноставност, умиљење, послушност, нестицање. Ван овог пута немогуће је напредовати и онај који се креће ван њега узалуд се труди.

Да би се свакодневно оживљавала божанска љубав према упражњавању врлине, препоручује монахињама да се баве читањем књига које хвале врлине, а изобличавају страсти и уздижу душу ка Богу.

Старци такође говоре да за игуманију треба да буде бирана најпобожнија сестра из манастира, коју одликује расуђивање, да монахиње треба да излазе из манастира

---

² Овде се мисли на врлину послушности.

само у крајњој нужди и да не буде дозвољено да се једе месо. Наводи се и потреба да се монахиња удаљи из манастира ако изазива саблазни и ако не жели да слуша.

Почетницама саветују да не забораве због чега су напустиле свет и заборавиле сроднике, пријатеље и добра у свету. Разлог није био други него да постану невесте Христове и задобију небеска блага.

Свети старац Пајсије Светогорац је својим монахињама, својој духовној деци, говорио да заволе презрење ако желе да осете љубав Божију. Сматрамо корисним да наведемо и следеће размишљање старца Пајсија: „Жене имају мање логике, а више вере од мушкараца. По својој природи могу срцем да се дају Богу. Међутим, иако жене имају значајни предуслов за духовни живот, слабо напредују. Када се мало замисле над собом, обузму их жалопојке. Онда следе нарицања и микробиолошка духовна испитивања, уместо да започну са сасецањем грубих страсти, а потом ових малих, које саме, Божијом благодаћу, мало-помало, нестају.“

Саветовао је монахиње да не траже људску љубав и бригу, како би доживеле Бога као свога Оца и Богородицу као своју Мајку и како би осетиле Њихову бригу и Њихово божанско миловање.

На крају овог излагања, послужићемо се речима наше високопреподобне игуманије, мати Јелене, која је своје обраћање на симпозиону завршила речима: „Немамо ништа драгоценије да вам пожелимо, осим благослова и молитава Светог Саве, утемељивача и заштитника страдалне Српске Цркве која покушава да кроз многе и различите невоље очува предањско богатство православне вере, богатство које је заједничко наслеђе свих православних народа и свих монаха и монахиња широм васељене.“

Опростите и хвала вам.